

Furmaziun – digitalisaziun – diaspora

La regenza grischuna ha definì la direcziun da la promoziun da las linguas

MARTIN CABALZAR/FMR

■ **La regenza grischuna concretisescha il motto «Firmezza e diversità» dal program governmental 2021-2024 per ils secturs lingua e cultura cun in vast catalog da betg main che 80 mesiras.** Sco emprim pass concret ha la regenza decidì d'implementar in nov post da coordinaziun «Administraziun plurilingua» sco incumbensa da stab en il Departament d'educaziun, cultura ed ambient. Il post da coordinaziun duai sustegnair ils uffizis da l'administraziun chantunala, ma er cussegljar e survegliar acturs d'ordaifer sco vischnancas ed autras instituziuns en dumondas che stattan en connex cun la realisaziun da las lescha da linguas. El ha dentant er l'incumbensa d'examinar la realisabilitad e da sviluppar ulteriuras mesiras per rinforzar la preschientscha e visibilitad da la trilinguitad grischuna.

Collecziun d'ideas ed instrument da lavur

Tenor il minister da cultura *Jon Domenic Parolini* èn quellas 80 propostas «ina collecziun cumplessiva d'ideas ed in instrument da lavur impurtant per l'ulteriura planisaziun». L'emprima part dal pachet sa referescha als uffizis chantunals, en ina segunda vegnan formuladas propostas per mauns da las singulas organizaziuns linguisticas e culturalas ordaifer l'administraziun. Questas propostas duain vegnir integradas e regladas a partir da 2021 en novas cunvegns da prestaziun. In terz pachet cuntegna propostas per mesiras che duain vegnir realisadas ordaifer il chantun. Cun las propostas elavuradas reagescha il chantun sin l'analisa fatga da l'Institut per democrazia ad Aarau per incumbensa dal Cussegl federal. Lez aveva constatà differentas mancanzas e dà novs impuls per megliar la situaziun da la lingua smanatschada. «Cun las propostas preveda il chantun da resguardar pli fitg ils basegns da las differentas gruppas linguisticas chantunals sco er da surpigliar ina rolla activa en ses agens champs d'incumbensa», punctuescha

Il chantun grischun vul promover en l'avegnir pli consequentmain la trilinguitad.

FOTO SOMEDIA

Parolini. Las instituziuns linguisticas han dentant vinavant in'incumbensa impurtanta per la promoziun da las linguas entaifer il chantun.

Furmaziun e trilinguitad

La finamira dal champ d'acziun «furmaziun» è da pudair recrutar avunda persunas d'instrucziun per la lingua rumantscha. Per la Scola auta da pedagogia èsi ina gronda sfida da garantir la scolaziun da persunas d'instrucziun en tut ils idioms ed en rumantsch grischun. L'instrucziun rumantscha duai vegnir rinforzada e quai da las scolas popularas sur las scolas medias e professiunalas fin a las universitads e scolas autas e superiuras spezialisadas. Las scolas medias privatas duain vegnir obligadas da poscher er instrucziun da rumantsch e d'introducìr la matura bilingua. Per quest intent duain las scolas medias e professiunalas survegnir megliers meds

d'instrucziun da rumantsch, cunzunt er digital. Tut ils stgalims da la scola duain vegnir sensibilisads per ils avantatgs da la plurilinguitad, er cun promover il barat da classes e programs per l'entir chantun. En quest senn duain medemmain vegnir promovidas scolas bilinguas e trilinguas ordaifer l'intschess linguistic tradiziunal.

Plinavant ha il chantun l'intenziun da sensibilisar, accompagnar e survegliar la realisaziun da la Lescha da linguas sin plaun communal e regional, amplifitgar la purschida da curs da lingua per fulasters (persunas ch'èn vegnidas natiers) cun examinar stimulz finanziaus per tal intent.

Per vischnancas plurilinguas e per talas al cunfin linguistic duai vegnir elavurà in concept da distincziun. Dentant er las interpresas da l'economia privata duain vegnir sensibilisadas per la trilinguitad grischuna.

Digitalisaziun e diaspora

In accent spezial vul la regenza er metter sin la digitalisaziun e sin la promoziun dal rumantsch en la diaspora, quai tant pli ch'adina dapli Rumantschs na vivan betg pli en il territori tradiziunal, mabain ordaifer. Per quest intent duai vegnir stgaffi curs da lingua online e la pussaivladad d'instrucziun a distanza per scolars ordaifer l'intschess linguistic tradiziunal (diaspora) e quai tant per uffants sco per creschids.

Sin il champ da las medias duai vegnir elavurà ina strategia cuminaivla per la cuminanza linguistica rumantscha cun resguardar spezialmain la transformaziun digitala. La collavuraziun tranter FMR ed RTR ed ils partenaris privats duai vegnir intensivada e quai tant sin plaun personal, instituziunal e tecnic. In postulat è da realisar in archiv digital comunabel sco basa per projects digital da tut gener e quai tant en ils idioms sco en rumantsch grischun.